

KDV İADESİ RİSK ANALİZ SÜRECİNDE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI: TÜRKİYE UYGULAMASI

Ayşegül GÜNGÖR

Nişantaşı Üniversitesi, aysegul.gungor@nisantasi.edu.tr

ÖZET

Günümüzde özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler dış ticaret dengesinde sürdürülebilirliği sağlayabilmek ve ülke ekonomilerinde rekabet avantajı elde edebilmek için ihracat hacimlerini artırmaya yönelik dış ticaret politikaları uygulamaktadırlar. İhracat işlemlerinden doğan, yüklenilen KDV'nin iadesi ihracatçı işletmelerin teşvik edilmesinde önemli bir faktördür. Bu çalışmada, KDV iade süreçlerinin etkin bir denetim mekanizmasıyla desteklenmesini amaçlayan KDV iadesi risk analiz sistemi incelenmiştir. Bilişim teknolojileri ve risk analiz yöntemlerinin entegre kullanımı, kayıt dışı ekonomi ile mücadelede veri tabanı oluşturulması sürecine katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, kayıt dışı ekonomi ile mücadelede önemli roller üstlenen Gelir İdaresi Başkanlığı, bilişim teknolojileri ve otomasyon sistemlerinden yararlanmaktadır fakat Türkiye'nin vergisel risk haritasının oluşturulması ve kayıt dışı faaliyette bulunma riski taşıyan sektörlerin tespit edilmesinde, bu sistemlerin daha efektif kullanılması gerekmektedir. KDV İade raporlarında bulunan mevcut kontrol segmentlerine yenilerinin ilave edilmesi ve risk analiz süreçlerinin teknolojik gelişmeler paralelinde sürekli geliştirilmesinin vergi denetiminde etkinliği artıracağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Denetimi, Risk Analizi, Vergi Denetiminin Etkinliği, KDV İade Sistemi

ABSTRACT

To achieve sustainable foreign trade of especially developed and developing nations to obtain competitive advantage in the economy at anation, export oriented foreign trade policies are implemented. VAT incurred due to export is an important factor in e encouraging export procedures. In this study, value added tax return risk analysis are examined. The use of integrated IT risk analysis systems, will help to provide in dealing with underground economy data base. As a result, revenue administration, which holds main rules in fighting with underground economy, takes advantage of IT and automation systems, but, it is very important to create Turkey's "tax risk map" and areas which have higher risk of informal activities, in the effective use of this system. To include new extras in existing control segments that is in VAT return reports will be helpful in dealing with effective tax auditing.

Keywords: Tax Audit, Risk Analysis, Effectiveness of Tax Audit, VAT Refund System.

1.GİRİŞ

Günümüzde özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde bağımsız ülkeler arasında gerçekleştirilen mal ve hizmet hareketlerinin toplamı olan ihracat ve ithalat işlemleri teşvik edilmektedir. Dış ticaret işlemleri sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınmanın önemli bir unsurudur. İhracat; 06.06.2006 tarihli 26190 sayılı resmi gazetede yayınlanan ihracat yönetmeliğinde 'bir malın, yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde Türkiye gümrük bölgesi dışına ve serbest bölgelere çıkarılmasını ve yahut müsteşarlıkça ihracat olarak kabul edilecek sair çıkış ve işlemleri ifade eder' şeklinde tanımlanmıştır. Bir malın veya hizmetin Türkiye Gümrük Bölgesi dışına çıkışı ve Kambiyo Mevzuatı'na göre ihracat bedelinin yurda getirilmesi olan ihracat ülkemiz dış ticaret politikalarında önem taşımaktadır. Son dönemde Türkiye'nin büyüme modelinin ihracattan

ziyade iç tüketime dayalı olması nedeniyle ihracata dayalı büyüme modelleri daha fazla önem arz etmektedir. (Kuzu ve diğ., 2018).

2008-2017 yılları arasında Türkiye'nin uluslararası ticaret hacmi Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablo 1'de görüldüğü üzere 2008-2017 yılları arası ihracatın ithalatı karşılama oranı 2009 yılında %72,5 ile maksimum değerine ulaşmıştır. 2009 yılından itibaren azalış gösteren karşılama oranı 2016 yılında artarak %71,8 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında gerçekleşen ithalat değerinin diğer yıllarla karşılaştırıldığında en düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo-1: Yıllara Göre Dış Ticaret Tablosu

YILLARA GÖRE DIŞ TİCARET (2008-2017)					
Yıllar	İhracat (FOB)		İthalat (CIF)		İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
	Değer (Milyon \$)	Değişim (%)	Değer (Milyon \$)	Değişim (%)	
2008	132.027	23,1	201.964	18,8	% 65,4
2009	102.143	-22,6	140.928	-30,2	% 72,5
2010	113.883	11,5	185.544	31,7	% 61,4
2011	134.907	18,5	240.842	29,8	% 56,0
2012	152.462	13	236.545	-1,8	% 64,5
2013	151.803	-0,4	251.661	6,4	% 60,3
2014	157.610	3,8	242.177	-3,8	% 65,1
2015	143.839	-8,7	207.234	-14,4	% 69,4
2016	142.530	-0,9	198.618	-4,2	% 71,8
2017	157.006	10,2	233.799	17,7	% 67,2

Kaynak:Türkiye İstatistik Kurumu (<http://www.tuik.gov.tr>)

İhracat, döviz rezervlerinin artırılması, ekonomik rekabetin sağlanması ve dış ticaret dengesinin sürdürülebilmesi açısından önem taşımaktadır. İhracat hacmini artırmaya yönelik çeşitli destek ve teşvikler birçok ülkenin dış ticaret politikasında yer almaktadır. Vergisel açıdan bakıldığında, ihracatta KDV istisnası ve ihracat işlemlerinden doğan yüklenilen Katma Değer Vergisi'nin iade edilmesi ihracatçı işletmeler açısından teşvik edici bir faktördür. KDV iade süreçlerinin otomasyonu denetim yönetiminin etkinliği açısından önem taşımaktadır. Zaman ve maliyet unsurlarını dikkate alarak KDV iadesi sürecinin verimliliğini artırmada bilişim teknolojilerinden yararlanılmaktadır. KDV iade taleplerinin daha hızlı ve daha az maliyetle gerçekleştirilmesi, bürokratik süreçlerin asgari düzeye indirilmesi ve kolay uygulanabilirliği açısından Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından KDV İadesi Risk Analiz Sistemi uygulanmaktadır. Bilişim teknolojilerinin kullanımı Sahte Fatura veya Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenlemeyi ve Kullanmayı etkin ve verimli bir şekilde tespit etmeyi de mümkün kılmaktadır. Bu çalışma kapsamında KDV İadesi Risk Analiz Sistemi incelenerek vergi denetiminde bilişim teknolojilerinin etkinliği üzerinde durulacaktır.

2.LİTERATÜR TARAMASI

Vergi denetiminin etkinliği ve verimliğinde bilişim teknolojilerinden faydalanılması, bilgi işlem sistemlerinin kurulumu ve denetimin kayıt dışılığı önleme işlevine yönelik yapılan çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Acar ve Merter (2004), Türkiye'de 1990 sonrası dönemde vergi denetimi ve vergi denetiminde etkinlik sorunu üzerine yapmış oldukları çalışmada vergi sisteminin etkin bir denetim mekanizmasıyla desteklenmesi gerektiği sonucuna varmışlardır. Örgütün amaçlarına ulaşma derecesi ve başarısı ile ifade edilen etkinlik, vergi denetim örgütü tarafından gerçekleştirilen denetim faaliyetlerinde örgütlenmeden vergi mevzuatına, denetim elemanı

sayısından sistem otomasyonuna, vergi bilincinden mevzuatta yer alan uzlaşma gibi çeşitli kurumlara kadar pek çok faktörün etkisi altındadır.

Rakıcı (2011), Türkiye’de kayıt dışı ekonominin önlenmesinde vergi denetiminin etkinliği üzerine yapmış olduğu çalışmada vergi denetimi ile kayıt dışı ekonomi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve kayıt dışılığın önlenmesinde etkin vergi denetimi üzerinde durulması gerektiği sonucuna varmıştır.

Baucus, Hatch ve Grassley (2012), ABD İç Gelirler İdaresi (IRS)’nin 2007 ve 2008 yıllarını kapsayan dönemde vergi mükellefleri üzerinde yapmış oldukları çalışmada otomasyona dayalı vergi denetimlerinin daha verimli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Otomasyon programlarının IRP(information returns processing) kullanımı sonucu elde edilen vergi gelirlerinin otomasyon maliyetlerinin çok üzerinde gerçekleştiği araştırmanın diğer bir sonucudur.

Akbey (2014), Türkiye’de vergi denetimi ve gelirleri üzerine yaptığı inceleme kapsamında kayıt dışılıkla mücadelede, artan denetimler sonucu kısmi başarı yakalandığı fakat denetim elemanı sayısındaki artışın, ekonomik krizlerin ve çıkarılan vergi aflarının da etkisiyle, arzu edilen sonuçları ortaya koyamadığı sonucuna ulaşmıştır. 1995-2012 dönemi vergi gelirlerinin dağılımında dolaysız vergi payının gerilediği, dolaylı vergi payının ise arttığı tespit edilmiştir. Bu durum vergisel denetimlerin vergilemede adalet açısından önemli bir iyileşme sürecini beraberinde getiremediğini göstermektedir.

Beşel ve Çokgezer (2015), Maliye alanında kullanılan e-teknolojilerin etkinliğini incelemiş oldukları çalışmada KDV İadesi Risk Analiz Sistemi, Sahte Belge Risk Analiz Programı ve Vergi Daireleri Denetim Bilgi Sistemi analiz edilmiştir. Elektronik sistemlerin hem mükelleflerin sorumluluklarını daha etkin ve hızlı bir şekilde yerine getirmesini sağlayacak şekilde hem de bakanlık personelinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak daha da geliştirilmesi gerekliliği sonucuna varmışlardır.

Bakar ve Gerçek (2016), Avusturalya, Birleşik Krallık, Avusturya ve ABD’derisk analiz sistemlerinin kullanımı ve bilişim teknolojilerinin vergi denetiminde etkinliği sağlamadaki rolü üzerine inceleme yapmışlardır. Vergi denetiminde uyum gösteren mükelleflere kolaylık sağlama prensibine dayanan vergi uyum modeli, OECD’nin önerdiği ve Avusturalya’da da uygulanan bir modeldir. Amerika’da bilgisayar kullanımına dayalı teknolojik altyapının önce olması sebebiyle, kullanımı daha eski olduğu görülen denetimde risk analizi, ülkemizde 2007 yılında başlayarak Gelir İdare Başkanlığı tarafından uygulanan projelerle sürekli geliştirilerek devam etmektedir. Çalışmada incelenen diğer ülkeler ile Türkiye uygulamaları arasında bazı eksiklikler tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla büyük mükelleflerle işbirlikçi uyum modeli kurulmalı, işletmelerde vergi riski yönetimi teşvik edilerek mükelleflere riskli alanlarda kendilerini kontrol etme imkânı tanınmalıdır.

Usta ve Gerekan (2017), İhracattan doğan KDV iade sürecinin başarısını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amacıyla Yeminli Mali Müşavirlik faaliyeti gösteren 136 şirket üzerine anket uygulamışlardır. Anket sonuçlarına göre KDV iade sürecinin başarısını etkileyen faktörler; “Otomasyon Faktörü”, “Vergi Dairelerinin Etkinliği Faktörü”, “Zaman Faktörü”, “Güvenilirlik Faktörü”, “Risk Faktörü”, “Dikkat ve Özen Faktörü” ve “KDV İade Servisi Çalışanlarının Yetkinliği Faktörü” olarak sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda ankete katılanlar tarafından VEDOP, İnternet Vergi Dairesi ve KDV İadesi Risk Analizi gibi otomasyon sistemlerinin KDV iade sürecinin etkinliğine önemli düzeyde katkı sağladığı ifade edilmiştir.

Gourdon, Monjon ve Poncet (2017), Çin'de KDV iade oranında meydana gelen değişikliklerin ihracat performansını etkileme düzeyi üzerine yapmış oldukları çalışmada 2003-2012 döneminde gerçekleşen ihracat hacmi verileri analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, KDV iadesi oranında %1'lik artışın, ihracat miktarlarında % 7'lik bir artışa yol açabileceği tespit edilmiştir.

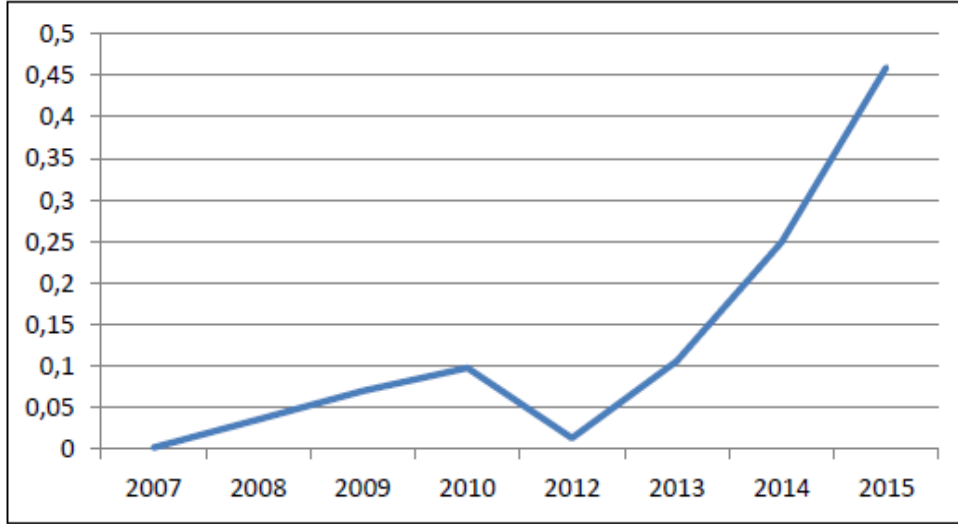
3. VERGİ DENETİM SÜREÇLERİNDE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN KULLANIMI

Bilişim (Informatics), bilginin aktarılması, organize edilmesi, saklanması, tekrar elde edilmesi, değerlendirilmesi ve dağıtımı için gerekli kuram ve yöntemler ve öte yandan da; bilgiyi kaynağından alıp kullanıcıya aktaran genel sistem bilimidir. Kısacası, bu bilim ve teknoloji dalı bir veri işlem sürecidir (Doğan,1992). Vergi denetimi ise vergilemede sosyal adalet ve eşitlik ilkesi altında vergi idaresi ile mükelleflerin mevcut vergisel yapı içerisinde yer alan ilke ve standartlara uyum gösterip göstermediklerini saptamaya yönelik olan ve vergi idaresi tarafından gerçekleştirilen işlemlerin tümüdür (Hesap Uzmanları Derneği,2004). Vergi denetiminin hukuki ve sosyal amaçlarının yanında kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, enflasyonist etkileri ortadan kaldırmak gibi ekonomik amaçları da bulunmaktadır. (Oğuztürk, Ünal, 2015)

Vergi denetimlerinin kalite ve verimliliğinde artış sağlamak amacıyla risk analizine dayalı sistemlerin oluşturulmasında bilişim teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Kayıt dışı ekonominin vergisel boyutu için gerekli olan etkin ve verimli denetim sistemlerine olan ihtiyaç bilişim teknolojilerine dayalı sistemler ile giderilmektedir. Özellikle kayıt dışı ekonomi ile mücadelede veri tabanının oluşturulması süreçlerinde risk analiz sistemlerinden yararlanılmaktadır. Risk analiz sistemleri ile elde edilen istatistik veriler Kayıt dışı ekonomik faaliyette bulunma riski taşıyan sektörlerin tespit edilmesinde ve incelenecek mükelleflerin seçiminde aktif olarak kullanılmaktadır. Böylece risk analizine dayalı denetim stratejisi ile sınırlı zaman ve kaynakların en etkin şekilde kullanılması sağlanmaktadır.

Türkiye'de bilgisayar destekli sistemlerin kullanımı 1998 yılında VEDOP (Vergi Dairesi Otomasyon Projesi) ile başlamıştır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan KDV İadesi Risk Analizi Sistemi (KDVİRA) ise, 2010.Ocak vergilendirme döneminden itibaren gerçekleştirilen ve iade hakkı doğuran işlemlerde mükelleflerin iade-mahsup taleplerine ilişkin listelerini İnternet Vergi Dairesi üzerinden göndermesini zorunlu hale getirmiştir. KDVİRA sistemi aracılığıyla İnternet Vergi Dairesinden veri ambarın aktarılan listeler ve mükellef bilgileri, veri eşleştirme yöntemi ile risk analizine tabi tutulmaktadır.

2007 yılından 2015 yılına kadar risk analizine dayalı toplam vergi incelemelerinin, vergi incelemeleri toplamına olan oranını gösteren Tablo 2'ye göre; risk analizi odaklı denetimler yıllar itibariyle artış göstermektedir.2007 yılında risk analizine dayalı vergi incelemelerinin oranı binde bir iken 2015 yılında bu oran % 46 olarak gerçekleşmiştir (Bakar ve Gerçek,2016).

Şekil 1. Türkiye’de Vergi İncelemesinde Risk Analizinin Kullanımının Toplam Vergi İncelemesi İçindeki Payı (2007-2015),(2011 yılına ilişkin verilere ulaşılamamıştır.),(Bakar ve Gerçek,2016).

4. KDV İADESİ RİSK ANALİZİ SİSTEMİ

Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerde çok sık kullanılan sahte veya muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belge düzenlemeyi ve kullanmayı süreklilik haline getirmiş olan vergi kaçırma eğilimde olan mükelleflerin tespit edilmesi verginin tahsilatı açısından önem taşımaktadır. Otomasyon sistemleri kullanılarak mal ve hizmet alımlarında tedarikçinin de tedarikçisine inilmesi suretiyle kontrol işlemlerinin etkinliği sağlanmaktadır.

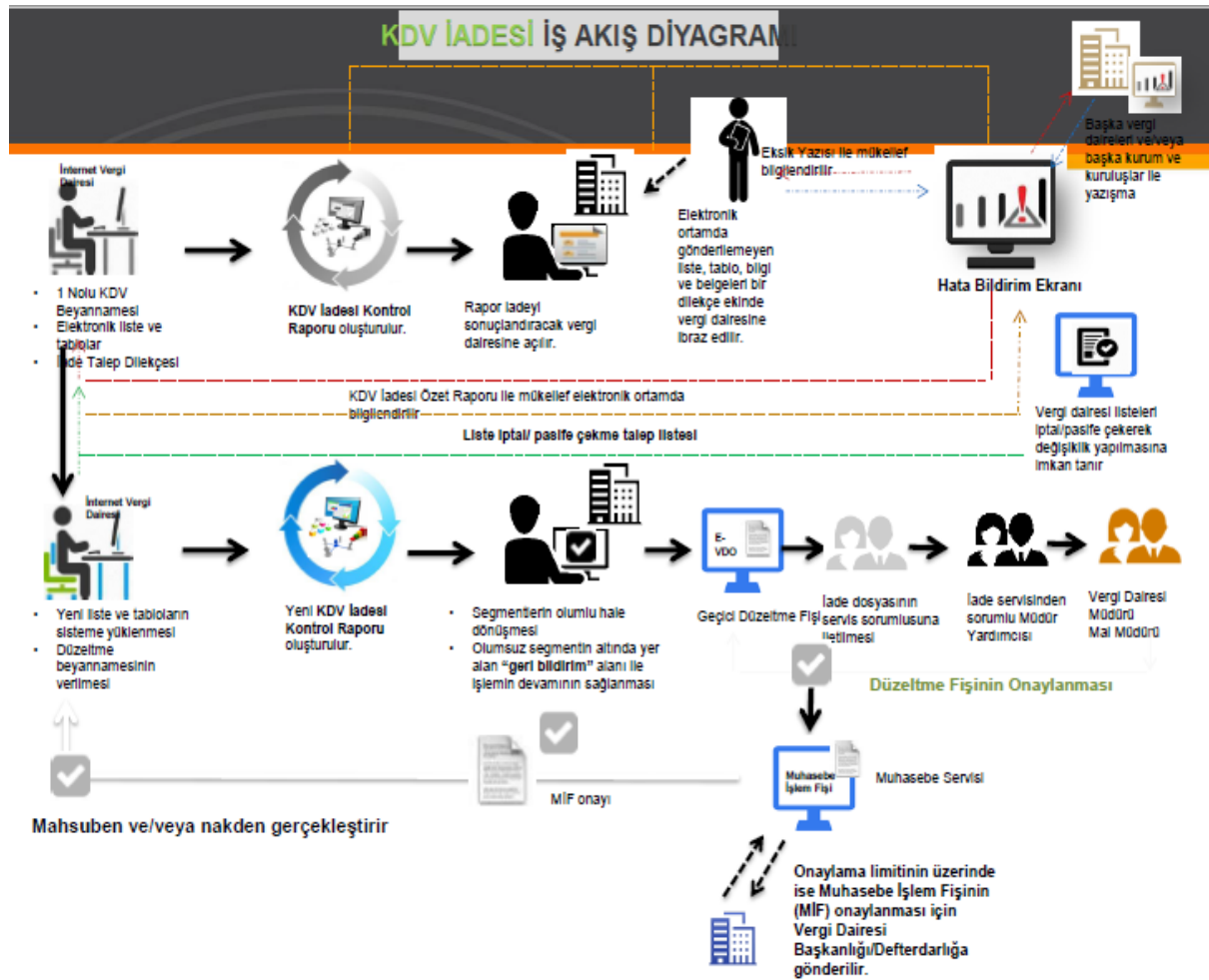
Beyan esasına dayalı vergi sistemlerinde vergisel ödevlerini zamanında ve eksiksiz olarak yerine getiren mükelleflerin iade taleplerinin hızlı bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla bilgisayarlı otomasyon sistemleri kullanılmaktadır. Bu amaçla hazırlanan KDV iadesi risk analiz sistemi, 60 Seri Nolu KDV Sirkülerinde belirtildiği üzere, 2010/Ocak vergilendirme döneminden itibaren gerçekleştirilen iade hakkı doğuran işlemlerde mükelleflerin iade-mahsup taleplerine ilişkin listelerini İnternet Vergi Dairesi üzerinden göndermesini ve bu listeler esas alınarak vergi dairelerince önceden otomasyon üzerinden manuel olarak yapılan ve oldukça uzun zaman alan kontrol ve analizlerin tamamına yakınının, KDV İadesi Otomasyon ve Analiz Müdürlüğü tarafından otomatik olarak, iade listelerinin büyüklüğüne bakılmaksızın kısa süre içinde tamamlanıp iade talebini sonuçlandıracak olan vergi dairesine rapor edilmesini kapsamaktadır (Denetim Ve Uyum Yönetimi Daire Başkanlığı, 2016).

Otomasyona dayalı KDV İadesi Risk Analizi Sisteminin kullanımı ile (GİB Faaliyet Raporu, 2015);

- İadeyi yapan personelin sorgulamalar için harcadığı zamanı daha etkin bir şekilde kullanarak çalışma saatini iadenin denetimine ilişkin süreçlerde kullanmasını sağlamak,
- Yapılan sorgulamalarda oluşabilecek hataların ortadan kaldırılmasını sağlamak,
- Vergi dairelerinin kırtasiye maliyetlerini azaltmak,
- İade-mahsup işlemlerine ilişkin süreçlere hız kazandırmak,
- KDV iade işlemlerine asgari bir standart getirmek,
- Tüm yurt genelinde uygulama birliği sağlamak,
- İade işlemlerine ait tüm süreçlerin idare tarafından takip ve kontrol edilebilmesini kolaylaştırmak,
- Sahte Fatura veya Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenlemeyi ve Kullanmayı etkin ve verimli bir şekilde tespit etmek amaçlanmıştır.

KDV iade işlemlerinin bütün aşamalarının idare tarafından takip ve kontrol edilebilmesini kolaylaştırmayı amaçlayan aynı zamanda mükelleflerin iade alma süresini kısaltan KDV İade sürecinin aşamaları aşağıda özetlenmiştir;

- İnternet Vergi Dairesinden veri ambarına aktarılan listeler ve mükellef bilgileri, veri eşleştirme yöntemi ile risk analizine tabi tutulur.
- İkinci aşamada KDV iadesi kontrol raporu oluşturulur. İade talebinde bulunan mükellef ve alt mükelleflerinden riskli olduğu tespit edilenler, inceleme yapılması için Vergi Denetim Kuruluna iletilir.
- KDV iadesi kontrol raporu oluşturulup, iade işlemini yapacak olan vergi dairesine sistem üzerinden iletilir. İade, YMM KDV iadesi Tasdik Raporu ile talep ediliyor ise YMM Raporu vergi dairesine ibraz edilmediği sürece oluşturulmuş olan KDV iadesi ilgili vergi dairesine ileilmeyecektir. Kontrol raporunun vergi dairesine iletilmesi için YMM KDV iadesi Tasdik Raporunun mükellef tarafından daireye ibraz edilmesi gerekmektedir.
- Tablolarda ve kontrol segmentlerinde eksiklik ve/veya hata tespit edilmesi halinde mükellefin gerekli düzeltmeleri yapabilmesi için pasife çekme dilekçesini internet ortamında veya elden vergi dairesine vermesi gerekmektedir. Pasife çekme işlemi sistem tarafından toplam 2 defa yapılabilmektedir. Mükellef tarafından gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra yeni KDV iadesi kontrol raporu sistem tarafından otomatik olarak oluşturulur.

Şekil 2. KDV İadesi İş Akış Diyagramı (Denetim Ve Uyum Yönetimi Daire Başkanlığı, 2016)

KDV iadesi risk analiz sisteminde yer alan genel esaslar kontrol segmentleri ile banka, katılım bankası teminat mektuplarının teyit edilmesi, önceki dönemden devreden KDV kontrolü, yüklenilen verginin istisna kapsamında gerçekleştirilen işlem tutarının %18'ini aşmadığının kontrolü, alt mükelleflerin fatura beyan tutarlılığı kontrolü, yüklenilen KDV listesindeki faturaların tarih kontrolü, alt mükelleflere ait faturalarının belge basım bilgileri kontrolü, yüklenilen KDV listeleri mükerrer fatura kontrolü, indirilecek KDV listesi mükerrer fatura kontrolü, indirilecek KDV listeleri ile bu döneme ait indirilecek KDV kontrolü, yüklenilen KDV listeleri ile beyan edilen yüklenilen KDV kontrolü, yüklenilen KDV listesi ile indirilecek KDV listesi karşılaştırması ve iade döneminden sonraki tarihe ait belge kontrolü, KDV beyannamesi ile gümrük çıkış beyannamesi tutar kontrolü, fiili ihraç tarihi ile KDV iadesi talep edilen dönemin kontrolü, fiili ihraç tarihi ile satış faturası tarihi kontrolü, gümrük çıkış beyannamesi kontrolü, gümrük çıkış beyannamesi ile satış faturalarının içerik kontrolü, e- fatura kapsamındaki mükelleflerin fatura bilgileri kontrolü, mükellefin, yeminli mali müşavir KDV iadesi tasdik raporu ile iade talep etmesi halinde KDV iadesi tasdik sözleşmesi kontrolü yapılmaktadır. Özel kontrol segmentleri kullanılarak ise iade talep eden mükellefin, mükellefin ortaklarının ve kanuni temsilcilerinin sahte belge düzenleme ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge kullanmaya ilişkin kontrolleri yapılmaktadır.

KDVİRA Sistemi ile 2010/Ocak vergilendirme döneminden itibaren KDV İadesi Kontrol Raporları üretilmeye başlanmış olup, bu raporlara ilişkin olarak 01/01/2017-31/12/2017 tarihleri arası elde edilen istatistik veriler aşağıda yer almaktadır.

Tablo-2: KDV İadesi Risk Analiz Sistemi İle Yapılan 2017 Mali Yılı Performans Verileri Tablosu

Risk Analizi Yapılan İade Talep Sayısı (Adet)			555.964
Toplam Üretilen Rapor Sayısı (Adet)			1.040.738
İade Talep Eden Mükellef Sayısı (Adet)			83.057
Risk Analizi sonrası mükelleflerin genel esaslara tabi olmak üzere düzeltme KDV beyannamesi ile tenzil ettikleri iade talebi tutarı (TL)			1.567.890.551
İade talep eden mükellefin alt mükellefleri arasında bulunan ve yüksek SMİYB düzenleme riski dolayısıyla incelemeye sevk edilmiş olan mükellef sayısı			6.271
İade talep eden mükellefin alt mükellefleri hakkında KDV beyanı açısından tespit edilen olumsuzluklar (Adet)	Mal/Hizmet sattığı halde KDV beyannamesi vermeyen alt mükellef sayısı (Adet)	48.834	
	Terk etmiş olduğu halde mal/hizmet sattığı bildirilen alt mükellef sayısı (Adet)	20.888	
	Verdiği KDV beyannamesi düzenlemiş olduğu faturaları kapsamayan alt mükellef sayısı (Adet)	135.917	
Sorunlu alt mükelleflerin risk analizi sonrası KDV matrah artışı tutarı	1.Alt mükelleflerin matrah artışları (TL)	6.578.053.060	13.687.070.021
	2.Alt mükelleflerin matrah artışları (TL)	7.971.961.852	

Kaynak: GİB Faaliyet Raporu, 2017.

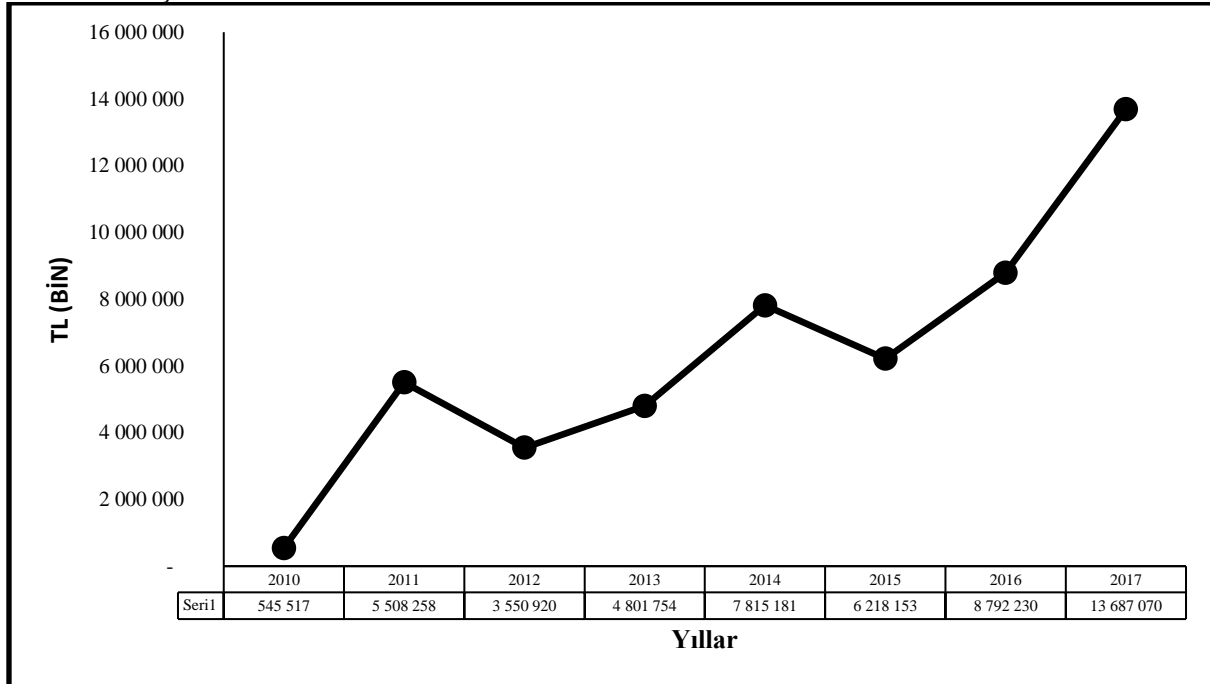
KDV İade Risk Analizi Sistemi'nin etkin ve verimli çalışması, eksikliklerin giderilmesi amacıyla KDV İade Raporlarında bulunan mevcut kontrol segmentleri geliştirilmekte ve yeni kontrol segmentlerinin ilave edilmesi amacıyla çalışmalar yapılmaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı 2017 faaliyet raporuna göre; iadeye esas teşkil eden çok sayıda liste elektronik ortama taşınmış olup, Hızlı Kargo Taşımacılığında doğan KDV iadelerinin KDV iade risk

analizi sistemine uyum sağlanmasına yönelik çalışmalar tamamlanmış ve bu iade türüne yönelik kontroller yapılmaya başlanmıştır (GİB Faaliyet Raporu, 2017).

KDV İadesi Risk Analizi Sistemi ile birlikte Temmuz/2011 döneminden itibaren KDV İade Raporlarına eklenmiş olan Makro Analiz Raporları idare tarafından gerçekleştirilen risk temelli denetimin bir diğer parçasını oluşturmaktadır. Makro analiz raporları ile mükelleflerin belirli dönemler itibari ile yapmış oldukları faaliyetler diğer kamu kurum ve kuruluşlarından temin edilen bilgiler çerçevesinde analiz edilmektedir. Veri ambarında bulunan bilgiler kullanılarak istatistiksel yöntemler ve algoritmalar aracılığıyla mükelleflerin genel profili belirlenmektedir.

KDV İadesi Risk Analizi Sistemi ile iade talep eden mükelleflerin alt mükellefleri ile entegre şekilde denetleniyor olması vergi denetiminde etkinliği artırmaktadır. 2010-2017 yılları arasında gerçekleşen sorunlu alt mükelleflerin risk analizi sonrası KDV matrah artış tutarları Tablo 3'de gösterilmiştir. Tablo 3'e göre 2010 yılında toplam 545.516.695 TL olan matrah artırımını, 2017 yılında 24,09 kat artış ile 13.687.070.021 TL olarak gerçekleştirmiştir. KDV matrah tutarlarında yıllar itibariyle meydana gelen artış, bilişim teknolojilerinden faydalanılarak gerçekleştirilen vergi denetim sistemlerinin denetim performansına olumlu etkisini göstermektedir.

Tablo-3: 2010-2017 Yılları Arası Sorunlu Alt Mükelleflerin Risk Analizi Sonrası KDV Matrah Artış Tutarları

Kaynak: GİB Faaliyet Raporu, 2014, 2015, 2016, 2017.(<http://www.gib.gov.tr>)

5. SONUÇ

KDV iadelerinde etkinliğin artırılması ve haksız iadenin engellenmesi temel amacı doğrultusunda Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından bilişim teknolojilerinden faydalanılmaktadır. KDV İadesi Risk Analiz (KDVİRA) Sistemi, Riskli İade Takip ve Analiz Programı (RİTAP) ve KDV İadesi Makro Analiz Raporu (MAR) bu sistemlerin başında gelmektedir.

Bilişim teknolojileri ve risk analiz yöntemlerinin entegre kullanımı, kayıt dışı ekonomi ile mücadelede veri tabanı oluşturulması sürecine katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, kayıt dışı

ekonomi ile mücadelede önemli roller üstlenen Gelir İdaresi Başkanlığı, bilişim teknolojileri ve otomasyon sistemlerinden yararlanmaktadır fakat Türkiye'nin vergisel risk haritasının oluşturulması ve kayıt dışı faaliyette bulunma riski taşıyan sektörlerin tespit edilmesinde, bu sistemlerin daha efektif kullanılması gerekmektedir. KDV İade raporlarında bulunan mevcut kontrol segmentlerine yenilerinin ilave edilmesi ve risk analiz süreçlerinin teknolojik gelişmeler paralelinde sürekli geliştirilmesinin vergi denetiminde etkinliği artıracığı düşünülmektedir. Vergi iadesi sistemlerinde denetim etkinliğinin sektörel bazda incelenmesi başka bir çalışma konusu olarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, İ.A., Merter, M.E. (2004). Türkiye'de 1990 Sonrası Dönemde Vergi Denetimi ve Vergi Denetiminde Etkinlik Sorunu, Maliye Dergisi,147, s5-27.
- Akbey, F. (2014). Türkiye'de Vergi Denetimi ve Gelirleri Üzerine Bir İnceleme, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:29, Sayı:1, s63-103.
- Bakar, F., Gerçek, A. (2016). Vergi Denetiminde Risk Analizinin Yeri: Bazı Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme, International Journal of Public Finance, Cilt:1, Sayı:2, s168-193.
- Baucus,Hatch ve Grassley (2012).Tax Gap ,IRS Could Significantly Increase Revenues by Better Targeting Enforcement Resources. Report to Congressional Requesters, United States Government Accountability Office,
- Beşel, F.,Çokgezer, C. (2015). Maliye Alanında e-Teknolojiler ve Etkinliği, Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, s13-23.
- Denetim Ve Uyum Yönetimi Daire Başkanlığı (2016). KDV İadesi Otomasyon Ve Analiz Müdürlüğü'nün KDVİra-KDV Takip Seminer Notları, 2016, s3.
- Doğan, E.A. (1992).Bilişim Suçları ve Hukukuna Giriş, Doruk Yayıncılık, 1992.
- Hesap Uzmanları Derneği, 2004. Denetim İlke ve Esasları 1.Cilt, İstanbul 2004, s.131.
- JulienGourdon, StéphanieMonjon, SandraPoncet .Incomplete VAT Rebates To Exporters : How Do They Affect China's Export Performance? . <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01496998>, erişim tarihi 01.11.2018
- Kuzu, S.,Beroğlu, H., Arslan, H., Kayhan, T., Eren, S.A. (2018). İhracatın Finansmanında Şer'i Kurallara Uygun Alternatif Yaklaşım; Türkiye Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi, 2(2), s82-99.
- Oğuztürk, B.S.,Ünay, E.K. (2015). Türkiye'de Vergi Denetiminde Yeni Dönem, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Cilt:7, Sayı:13, s207-237.
- Rakıcı, C. (2011). Vergi Denetiminin Yeni Yapısı ve Denetimin Kayıtdışılığı Önleme Fonksiyonu, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 7(14), s345-362.
- Türkiye İstatistik Kurumu, www.tuik.gov.tr, erişim tarihi 01.10.2018
- Usta, M.,Gerekan, B. (2017). İhracattan Doğan KDV İade Sürecinin Başarısını Etkileyen Faktörler: Yeminli Mali Müşavirler Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 10(2), s235-260.